

Pasaules kokmateriālu un apaļkoku tirdzniecības traucējumi Ukrainas kara dēļ

Krievijas iebrukums Ukrainā 24. februārī daudziem Eiropā un visā pasaulē izraisīja šoku. Papildus cilvēku upuriem karš būtiski ietekmē pasaules mēroga tirgus, tostarp meža produktu tirdzniecību. Mēs redzam, ka konflikts ietekmē meža produktu tirgus galvenokārt trīs veidos:

1. Tirdzniecības ierobežojumi.

Rietumvalstis ir ieviesušas tirdzniecības sankcijas pret Krieviju un Baltkrieviju gan attiecībā uz daudzu produktu importu, gan eksportu. Krievija un Baltkrievija savukārt atbild ar pretējām sankcijām. Tīkmēr Ukrainas meža produktu ražošana un eksports krasi samazināsies, kamēr valstī plosās karš. Meža produkti no visām trim valstīm tagad tiek klasificēti kā "konflikta koksne", un tādējādi tos vairs nesertificē vadošās meža sertifikācijas organizācijas. Kopā šie ierobežojumi maina globālās tirdzniecības plūsmas. Dažas no šīm pārmaiņām būs ilgstošas.

2. Makroekonomiskās sekas.

Enerģijas cenas visā pasaulē ir strauji pieaugušas. Eiropā, kur Krievija nodrošina 40 % dabasgāzes piegādes, gāzes cenas ir vairāk nekā divkārtšojušas, tādējādi palielinot enerģijas izmaksas daudzās rūpniecības nozarēs. Krievija piegādā 11 % no pasaules naftas, un 2022. gadā esam pieredzējuši straujāko globālo naftas cenu kāpumu 50 gadu laikā.

Augstākas enerģijas izmaksas un tirdzniecības ierobežojumi ietekmēs ekonomiku kopumā. IKP pieauguma prognozes Eiropā un pasaulē ir pārskatītas uz leju. Tā rezultātā samazināsies pieprasījuma pieaugums pēc meža produktiem.

3. Krievijas rūpniecības izaugsme:

Krievijā ir lieli meža resursi, tostarp 33 % no pasaules skujkoku krājas un 14 % no pasaules skujkoku koksnes ieguves. Tā kā Krievijā ir lieli neizmantotās koksnes krājumi un vienas no zemākajām koksnes izmaksām pasaulē, Krievija jau sen ir cerējusi nākotnē ieņemt lielāku lomu pasaules meža produktu piegādē.

Krievijas valdība ir izvirzījusi vērienīgus mērķus nozares izaugsmei līdz 2030. gadam. Taču pašlaik ir maz ticams, ka šie mērķi tiks sasniegti, jo Krievijas nozarei ir grūtības nodrošināt ārvalstu aprīkojumu, rezerves daļas un speciālās zināšanas. Grūtības sagādās ne tikai jaudas palielināšana, bet arī iekārtu uzturēšana un saražoto meža produktu kvalitāte.

Šīs trīs minētās tendences noteiks meža produktu tirgus 2022. gadā un turpmāk. Ietekme būs jūtama gan valstīs, kas piemēro sankcijas, gan valstīs, kas sankciju nepiemēro, īstermiņā un vidējā termiņā un ilgtermiņā.

Tirdzniecības partneri un produkti 2021. gadā Krievija, Baltkrievija un Ukraina eksportēja meža produktus 17,3 miljardu ASV dolāru vērtībā, kas veido aptuveni 5 % no visa eksporta pasaulē. Vairāk nekā 70 % eksporta bija no Krievijas, 16 % no Baltkrievijas un 12 % no Ukrainas. Krievijai vissvarīgākais tirgus ir Āzija, kas 2021. gadā veidoja 47 % no eksporta apjoma. Taču arī Eiropa ir svarīgs tirgus, uz kuru nonāk 26 % no Krievijas eksporta un 83 % no Baltkrievijas un Ukrainas eksporta.

Attiecībā uz pieprasījumu pēc meža produktiem šīs trīs valstis ir mazāk nozīmīgas pasaules tirgos. Ņemot vērā lielo vietējo meža produktu nozari, lielākās daļas meža produktu imports ir salīdzinoši pieticīgs - 4,5 miljardi ASV dolāru 2021. gadā.

Skujkoku zāģmateriāli ir svarīgākais meža produkts, ko Krievija eksportē, un to vērtība 2021. gadā ir 5,8 miljardi ASV dolāru, kas veido 46 % no kopējā meža produktu eksporta. Citi svarīgi eksporta veidi ir papīrs un kartons (16 % no eksporta), paneļi (15 %) un celulozes masa (11 %). Balķi veido tikai 8 % no eksporta, bet tie ir svarīgs izejvielu avots Ķīnas kokzāģētavu nozarei un Somijas celulozes un papīra rūpniecībai. Krievija 2021. gadā eksportēja arī vairāk nekā 2 miljonus tonnu koksnes granulu, galvenokārt uz Eiropu.

Ietekme uz zāgmateriālu tirgiem

Viena no tūlītējām kara Ukrainā sekām būs saspringtāks skujkoku zāgmateriālu tirgus Eiropā. Aptuveni 20 % no Eiropas zāgmateriālu importa un 9 % no Eiropas piedāvājuma veido zāgmateriāli no Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas (turpmāk tekstā – BRU) - kopā gandrīz 9 miljoni m³ 2021. gadā.

Lielākie importētāji ir Apvienotā Karaliste, Itālija un Nīderlande, taču, zaudējot šo apjomu, tiks izjaukts piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvars visā Eiropā. Eiropa ir zāgmateriālu neto eksportētāja - gandrīz 20 miljonu m³ apjomā, galvenokārt uz ASV un Ķīnu. Lai saglabātu pašreizējo tirgus līdzsvaru Eiropā, zāgmateriālu eksportam varētu būt jāsamazinās gandrīz uz pusi. Taču daudzu ražotāju eksporta darījumi, jo īpaši uz ASV, jau ir nostiprinājušies un ir apņēmības pilni. Konkurences palielināšanās starp Eiropas un eksporta klientiem ir neizbēgama.

Tajā pašā laikā Eiropa vismaz īstermiņā cīnīsies par ražošanas paplašināšanu reģionā, jo pēc egļu mizgrauža samazināsies raža Centrāleiropā. Citās Eiropas daļās, galvenokārt Ziemeļvalstīs, ir iespējas palielināt zāgbaļķu un zāgmateriālu piedāvājumu. Taču šādai paplašināšanai būs vajadzīgs laiks, un tā sāksies ne ātrāk kā 2023./24. gadā.

Ķīna ir otra lielā zāgmateriālu saņēmēja no BRU . Ķīna nav paziņojusi par tirdzniecības sankcijām, un maz ticams, ka tā to darīs. Tomēr ir vismaz divi iemesli, kāpēc šis eksports tik un tā tiks ietekmēts. Kokmateriālu sertifikācijas zaudēšana un problēmas, ar kurām tagad saskaras BRU kokzāgētavas, lai saglabātu un paplašinātu savas ražotnes. Pieprasījums pēc sertificētiem meža produktiem Ķīnas patērētāju vidū ir zems, neraugoties uz to, ka palielinās pilsētu iedzīvotāju un iedzīvotāju ar augstiem ienākumiem īpatsvars.

Vēl svarīgāk ir tas, ka kokmateriālu pircēji Ķīnā, lai izmantotu koksni eksportam paredzētiem izstrādājumiem, tostarp mēbelēm un iepakojumam, var pieprasīt sertificētu koksni. Tagad šie pircēji būs spiesti meklēt alternatīvas. Tā rezultātā varētu palielināties pieprasījums pēc Eiropas zāgmateriāliem.

Karš Ukrainā izjauks skujkoku zāgmateriālu tirdzniecības plūsmas pasaulē. Samazināts BRU eksports uz Eiropu var izraisīt Eiropas eksporta samazināšanos uz ASV un Āziju. ASV, kur turpinās spēcīgs pieprasījuma pieaugums un īstermiņā ir maz piegādes alternatīvu, konkurēs, lai saglabātu importu no Eiropas. Krievijas kokmateriālu sertifikācijas zaudēšana un grūtības paplašināt ražošanu atbilstoši Ķīnas importa pieprasījumam, visticamāk, palielinās Ķīnas pieprasījumu pēc Eiropas zāgmateriāliem. Pašreizējais eksporta un importa līdzsvars pasaulē šķiet arvien grūtāk atrisināms; visi galvenie eksporta reģioni saskaras ar piedāvājuma ierobežojumiem, un lielākajā daļā importa reģionu gaidāms liels pieprasījums. Kaut kur ir jāpalielina piedāvājums, visticamāk, ASV dienvidos. Šķiet, ka īstermiņā pasaules skujkoku zāgmateriālu tirgos būs saspringta situācija.

Ietekme uz apaļkoku un šķeldas tirgiem

Karš Ukrainā ietekmēs Eiropas zāģbaļķu un šķeldas tirgus, bet zāģbaļķu tirgi tiks ietekmēti mazāk. Baļķu eksports no Baltkrievijas un Ukrainas ir neliels. Krievija ir liela apaļkoku un šķeldas eksportētāja, bet zāģbaļķu eksports galvenokārt notiek uz Ķīnu. Eiropa galvenokārt saņem zemākas kvalitātes cietkoksnes zāģbaļķi un skujkoku šķeldas. Somija ir lielākais Krievijas papīrmalkas un šķeldas saņēmējs, un mazāks apjoms tiek eksportēts arī uz Zviedriju un Baltijas valstīm.

Krievijas apaļkoku un šķeldas eksports uz Krieviju pēdējo 15 gadu laikā ir samazinājies vairāku tirdzniecības ierobežojumu dēļ, tostarp eksporta tarifu dēļ (2007.-2008. gadā) un 2022. gada janvārī ieviestā eksporta aizlieguma dēļ skujkoku apaļkokiem un augstākās klases lapu koku apaļkokiem. Saistībā ar karu Ukrainā jauna tendence ir ES noteiktie ierobežojumi visam importam - tagad pat šķeldai un cietkoksnes zāģbaļķiem.

Tas ir būtisks izaicinājums Somijas celulozes un papīra rūpniecībai. Imports no Krievijas veido 36 % no lapu koksnes celulozes piedāvājuma un 84 % no importa, savukārt šķeldas imports veido 31 % no piedāvājuma un 79 % no importa. Somijai būs grūti aizstāt lapu koksnes šķeldas piegādi, un šķiet, ka saspringts tirgus visā Baltijas jūras reģionā ir

neizbēgams. Šķeldas piegāde ir saistīta ar kokzāģētavu darbību, kas varētu pieaugt, ja kokmateriālu tirgi būs spēcīgi un būs iespējams palielināt skujkoku ieguvi.

Šie notikumi var dažādi ietekmēt Eiropas kokzāģētavu nozari. Kopumā ir sagaidāma cenu paaugstināšanās gan zāģbaļķiem, gan zāģēšanas blakusproduktiem (kā arī zāģmateriāliem). Ziemeļeiropā būs pieaugošs spiediens uz koksnes šķeldas cenām, vismaz attiecībā uz lapu koksni, bet, iespējams, arī uz skujkoku koksni pieprasījuma aizstāšanas dēļ.

Ķīnas pircēju konkurence par Eiropas zāģbaļķiem, visticamāk, pastiprināsies, jo samazināsies mežizstrāde Centrāleiropā un dažas Ķīnas zāģētavas meklēs jaunus sertificētu kokmateriālu avotus. Krievijas koksnes granulu importa samazināšanās, visticamāk, neietekmēs pieprasījumu pēc Eiropā ražotām granulām un Eiropas kokzāģētavu zāģskaidām, jo granulu imports galvenokārt paredzēts rūpnieciskajam tirgum, nevis vietējās kokzāģētavās apkalpotajam mājokļu tirgum.

Ietekme pasaules mērogā

Kopumā mēs sagaidām, ka pēc kara Ukrainā pasaules meža produktu tirdzniecībā būs daudz īstermiņa un ilgtermiņa traucējumu. Vairāki no tiem tieši ietekmēs Eiropas kokmateriālu ražotājus:

- Eiropas zāģmateriālu tirgi sašaurināsies, jo tiks aizliegts imports no Krievijas un Baltkrievijas un samazināsies imports no Ukrainas, kas kopā veido aptuveni 9 % no Eiropas zāģmateriālu patēriņa. Eiropa, visticamāk, samazinās eksportu uz ASV un Ķīnu.

- Ķīna meklēs jaunus sertificētu zāģmateriālu un apaļkoku piegādātājus, lai aizstātu "konfliktu kokmateriālus" tajos gadījumos, kad sertifikācija ir svarīga (galvenokārt eksportam paredzētā produkcija).

- Investīcijas kokzāģētavās Krievijā un Baltkrievijā samazināsies, jo ierobežosies piekļuve ārvalstu kapitālam, iekārtām un speciālistu zināšanām. Ciešāk cietīs arī produktu kvalitāte.

- Krievijas eksports vēl vairāk koncentrēsies uz Ķīnu, un tas ietekmēs citas tirdzniecības plūsmas. Jaunā pasaules ģeopolitiskā situācija varētu nozīmēt, ka šī tendence saglabāsies.

- Palielināsies interese par ieguldījumiem citos skujkoksnes šķiedras ražošanas reģionos, lai izveidotu jaunas skujkoku zāgmateriālu, celulozes un papīra ražošanas jaudas. ASV dienvidi ir viens no reģioniem, kur, visticamāk, palielināsies ieguldījumi, jo apaļkoku cenas ir konkurētspējīgas un pastāv papildu piegādes potenciāls. Eiropā saspringtāka situācija zāgmateriālu tirgos varētu veicināt zāgētavu jaudas palielināšanos Ziemeļvalstu reģionā.